



GLOBALASHUV DAVRIDA SAN'AT, ADABIYOT VA MILLIY
QADRIYATLAR O'ZGARISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20448548>

Xamroyeva Muslima Odilovna

Samarqand Davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Rustamova Ra'no Bobomurod qizi

Samarqand Davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada globallashuvning milliy qadriyatlarga ijobiy ta'siri san'at va adabiyot orqali ochib berilgan. Shuningdek, milliy urf-odatlar, bayramlar, kiyim va taomlarning milliy qadriyatlarga qo'shgan ijobiy tomonlari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *Milliy qadriyat, globallashuv, adabiyot, san'at, dramaturgiya, kiyim, taom, bayram, inson, umumbashariy.*

Abstract: *This article reveals the positive impact of globalization on national values through art and literature. It also analyzes the positive aspects of national traditions, holidays, clothing and food that contribute to national values.*

Keywords: *National value, globalization, literature, art, dramaturgy, clothing, food, holiday, human, universal.*

Ajdodlarimiz tarixi jahon xalqlari ma'naviyatiga hurmat bilan qarash, kerakli joylarini o'rganib, ijodiy rivojlantirish orqaligina ma'naviyat cho'qqisiga erishish mumkinligidan guvohlik beradi. Milliy ma'naviyatlar o'zaro ta'sir jarayonida rivojlanadi. Har qanday xalq ma'naviyati rivojiga nazar tashlasa, uning boshqa xalqlar udum va an'analarini qanchalik o'zlashtirib va rivojlantirib borganini ko'rish mumkin.

O'zbek milliy ma'naviyati ham uzoq va yaqindagi qo'shnilarning ilg'or an'analarini o'zlashtirish natijasida boyib bordi. Ma'naviyatimizning rivojlanish tarixini kuzatsak, bunga yana bir bor ishonch qilish mumkin. XX asr boshlaridagi o'zbek madaniyati va

ma'naviyati hamda uning asr oxiridagi holati o'rtasida ancha jiddiy tafovut bor. Bu tafovutni adabiyot, san'at, fan, hatto oddiy yurish-turish va kiyim-kechak, turmush sohalarida ham kuzatish mumkin.

XX asr boshida o'zbek adabiyotida dramaturgiya janri hali shakllanmagan edi. Demak, milliy teatr san'ati to'g'risida so'z ham yuritish mumkin emas edi. Keyinchalik hayotimizga sarhadning biz uchun yangi janrlari: opera, balet, simfonik musiqa kabilar kirib keldi. Munavvarqori Abdurashidxonov, Mahmudxo'ja Behbudiy, Fitrat singari ma'rifatparvarlarning sa'y-harakatlari tufayli dramaturgiya shakllana boshladi va keyinroq teatr san'ati vujudga keldi. O'sha paytlarda teatr san'atini o'zbek millati



uchun yod begona g'oya deb e'lon qilganlar oz emas edi.

Dramaturgiya va teatrni rad qilish faqat dahanaki tanqid bilan chegaralanmagan. San'atning bu turini O'zbekistonga olib kirishga harakat qilayotgan insonlarni mazah qilish, hatto sazoyi qilish o'zlarini milliy ma'naviyat himoyachilari, deguvchilar (ustidan chizilgan va ustiga "uni deb aytuvchilarning" deb yozilgan) tomonidan amalga oshirilgan edi[1:128].

Hamma narsa uchun oliy hakam hisoblanadigan vaqt esa, teatr san'ati milliy ruhiyatimiz va ma'naviyatimizga yod (ustidan chizilgan va ustiga "deb aytuvchilarning o'zlari ma'naviyat rivojiga g'ov bo'lganini" deb yozilgan) hozirgi kunda har million kishiga hisoblaganda teatrlar soni bo'yicha ko'rsatdi O'zbekiston dunyodagi eng ilg'or o'rinlardan birini egallaydi va teatr milliy ma'naviyatimizning uzviy qismiga aylangan.

Globalashuv jarayoni milliy tillarga ham ijobiy ta'sir qiladi. Uning ta'sirida milliy tillar boyidi. Milliy tilda ilg'or fan, texnika va texnologiyaning qator so'zlari, iboralari, ayniqsa zamonaviy fan - texnika texnologiyaga tegishli terminlar ishlatiladi[2:47].

Inson — o'z davrining hosili, farzandi va yaratuvchisi. Globalashuv davrida uning shakllanishi millatlarning, davlatlarning, mintaq va qit'alarining jadal sur'atlar bilan yaqinlashishi pallasiga to'g'ri keladi.

Bu umumbashariy jarayon milliy ongning shakllanishi va takomillashishiga, milliy til bir qatorda boshqa millatlar va

birinchi navbatda yirik, ilg'or millatlar tili, milliy ongi, milliy hislatlarining ta'sirizisiz kechmaydi[3:63].

Bunday jarayonlarning millat uchun xavfi yo'q, aksincha u millat ongini, tafakkurining kengroq va chuqurroq jabhada amalga oshishiga yo'l ochadi, millatning boshqa millatlar bilan yaqinlashishini, ularning ijobiy tomonlarini qabul qilib oshishini va ayni vaqtda o'z millatining diqqatga sazovor jihatlarini boshqa millatlar qabul qilib olishini tezlashtiradi, kengaytiradi.

Globalashuv insoniyatni yangi sifat darajasiga ko'taradigan katta tarixiy palladir. (ustidan chizilgan va ustiga "dir" deb yozilgan) U millatlarning rivojlanishi, buning uchun o'zaro yanada yaqinlashishi, hamkorligi, bunyodkorligi uchun misli ko'rilmagan yangi istiqbollari ochadigan tarixiy palladir. Bu davrda millatlarning yaqinlashishi yangi miqyos va mazmunga ega bo'lishiga olib keladi. Ilgarilari cheklangan darajada, ba'zi mintaqalarda kengroq va chuqurroq mazmunga, boshqa mintaqalarda esa aksincha edi.

Globalashuvning yangi yutuqlari bu noratsionallik nishonalarini tekislab, insoniyat bir oila degan hisning insonlar ongida mustahkamlanishiga keng imkoniyat ochadi. Milliy ong o'tmishdan farqli o'laroq, faqat til asosida emas, u bilan bir qatorda boshqa milliy va xalqaro yoki millatlararo tillar orqali ham boyib, takomillashib boradi, chunki uning iste'molchilari o'z milliy tillari bilan bir qatorda boshqa tillardan va birinchi navbatda, xalqaro tillar va mintaqaviy millatlararo tildan foydalanadilar.



Milliy kiyimlar ham milliy qadriyatlardan biri hisoblanadi. XX asr davomida ana shu qadriyatimizning ham tadrijini kuzatsak, g‘aroyib hodisalarning guvohi bo‘lamiz. O‘tgan asr boshlarida mahalliy qishki kiyimi telpak yoki etikdan iborat bo‘lgan. Yozgi kiyim esa do‘ppi, ko‘ylak yoki yaktak, oq lozim va shippak yoki kovushdan iborat edi. Hozirgi kunda kiyinishimizga yevropacha kiyimlar: palto, plash, kostyum-shim, shlyapa, galstuk kabilar keng tarqalgan. Shuningdek, turmush tarzimizga yangi bayramlar, urf-odatlar: yangi yilni kutib olish, xalqaro xotin-qizlar kunini nishonlash, tug‘ilgan kunni nishonlash kabilar kirib keldi. Milliy menyumizdan boshqa millat va xalqlarning taomlari: kotlet, shnitsel, bifshteks, borsh, besh barmoq, cheburek va boshqalar joy oldi.

Tariximiz ilm-fan, din, san‘at sohasida yurtimizda yetishib chiqqan allomalar butun dunyoga dong taratganidan, demakki, butun dunyo ma‘naviyatiga katta ta‘sir o‘tkazganidan guvohlik beradi. Abu Nasr Forobiy jahon falsafasi rivojiga sezilarli hissa qo‘shgan bo‘lsa, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Zamahshariy, Xorazmiy, Mirzo Ulug‘bek singari allomalarimiz jahon fanini yangi pog‘onalarga ko‘tarishdi. Ismoil Buxoriy, at Termiziy, Moturidiy,

Abduxoliq G‘ijduvoni, Bahovuddin Naqshband, Ahmad Yassaviylar esa hadis, kalom, fiqh ilmlari va tasavvufda porloq yulduzlar hisoblanadi. Amir Temur va Mirzo Boburning harbiy san‘ati naqadar yuksakligini butun jahon e‘tirof etadi.

Xulosa o‘rnida shuni e‘tirof etish joizki, Sho‘rolar davrida milliy qadriyatlarimizni dunyoga yoyish u yoqda tursin, o‘z yurtimizda qadrlari uchun ham yo‘l berishmadi, ko‘pchilik qadriyatlarimiz esa toptashdi. Mustaqillikka erishganimizdan keyin o‘sha toptalgan qadriyatlarimizni tiklash, milliy qadriyatlarimizni targ‘ib qilish imkoniga ega bo‘ldik. O‘zbek milliy qadriyatlarimizni kurashini dunyoga yoyish bo‘yicha qilingan ishlar, dunyoning ko‘pchilik mamlakatlarida o‘zbek kurashi federatsiyalarining tuzilishi buning yaqqol misoli.

Dunyo bugun O‘zbekistonni milliy-madaniy merosi, boy tarixi, tili, madaniyati, urf-odat va an‘analarining umuminsoniy g‘oyalar bilan mutanosibli, san‘at va arxitektura, fan va madaniyat sohasida erishayotgan yutuqlari orqali ham kashf etmoqda. Demak, bu globallashuv jarayonida passiv qabul qiluvchi tomongina bo‘lmay, faol targ‘ib qiluvchilarga ham aylanishimiz mumkin.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abdullayev M, Umarov E va boshqalar. Madaniyatshunoslik. – T.: “Turon-Iqbol”, 2006-yil. – B. 47
2. Abdug‘afurov A. Qalb qa‘ridagi qadriyatlar. – T.: O‘qituvchi, 1998-yil. – B. 128.
3. Bekmurodov M. O‘zbek mentaliteti. – T.: “Ma‘naviyat”, 2004-yil. – B. 63.



4. SODIKI, NN, et al. "SOME ASPECTS OF THE ANTHROPOLOGICAL TEACHING OF MIRZA ABDULKODIR BEDIL." Scientific publishing house Infinity, Moscow КОНФЕРЕНЦИЯ: GLOBAL PERSPECTIVES IN SCIENCE, EDUCATION AND APPLIED RESEARCH Delhi, India, 21 мая 2025 года Организаторы: Scientific publishing house Infinity, Moscow.
5. Yaxshilikov, J., and N. Muhammadiev. "National idea-development strategy." Т., Fan nashriyoti 158 (2017).
6. Yaxshilikov, J. J. "Muhammadiev N. Muhammadiev NE Philosophy. Textbook (for all bakalavr directions)." Samarkand: SamSU (2021): 150.
7. Yaxshilikov, J. "Ya. Muhammadiyev NE Milliy g 'o'ya: O 'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Darslik." Т.: Cho 'lpon nomidagi nashriyot (2018): 516-517.
8. Xoliqulov, Muhammad Qaxor O'G'Li. "MA'NAVIYAT TUSHUNCHASINING MOHIYATI, UNING JAMIYAT STRUKTURASIDAGI O'RNINI VA ROLI." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 4.26 (2024): 384-388.
9. O'G'LI, XOLIQULOV MUHAMMAD QAXOR. "GEO-IDEOLOGICAL PROCESSES AND LAWS OF THEIR ORIGIN." International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences 4 (2024): 22-27.
10. Kholikulov, Mukhammad. "Scientific-Theoretical and Philosophical Origin of the Doctrine of Unity in Sufism." (2023).
11. Muhammad, Xoliqulov. "GLOBALLASHUV SHAROITIDA YUZ BERAYOTGAN GEOMAFKURAVIY JARAYONLAR TADQIQINING FALSAFIY-METADOLOGIK ASOSLARI." Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar 1.3 (2025): 105-109.
12. Sadriyevna, Azizova Laylo, and Xoliqulov Muhammad Qaxor o'g'li. "KOMIL INSON FALSAFIY GENEZISIDA ABU ALI IBN SINO QARASHLARI TAHLILI." BARCHA SOHALAR BO 'YICHA 32 (2023).